

Oponentský posudek na diplomovou práci Tomáše Karpíška „Porovnání vlivu agrárních stran v Československu a ve Finsku v letech 1917-1929“, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta filozofická, Ústav politologie, Praha 2006, 94 s. rkp.

Autor v diplomové práci srovnává vývoj, činnost a úlohu agrárních stran v Československu a ve Finsku v letech od konce první světové války až do počátků velké hospodářské krize. V rámci politického vývoje v obou zemích v uvedeném období vnímá obě agrární strany jako nejsilnější a zároveň jako státotvorné politické subjekty. Za základní cíle práce si stanovil najít styčné body v jejich programu a činnosti, poukázat též na jejich odlišnosti vyplývající nejen ze specifické geografické polohy obou zemí, ale především z rozdílných historických a politických tradic a podmínek vzniku a existence obou stranicko-politických systémů i z odlišné struktury obyvatelstva a charakteru ekonomické základny obou zemí. Pokusil se odpovědět též na důležitou otázku, proč tyto politické strany hrály v obou zemích klíčovou roli při vytváření politického systému obou nových republik. Výběr tématu lze pokládat za zajímavý, jeho zpracování v podobě komparace není zřejmě v současné české či finské politologii i historiografii zatím zastoupeno, proto oceňuji pokus o originální autorský přístup.

Práce obsahuje mimo úvodu a závěru pět výkladových kapitol, přílohy a seznam literatury. V první kapitole charakterizuje autor proces vytváření politických stran v českých zemích a v Československu od konce 19. století až do počátku 20. let minulého století. Přibližuje hlavní politické směry a proudy, sleduje proces utváření stranicko-politických elit. Ve druhé výkladové kapitole se zabývá hlavními trendy poválečného stranicko-politického vývoje v Československu v letech 1918-1929 a vysvětluje funkci koaliční „pětky“. Ve třetí kapitole přibližuje rozvoj rolnického hnutí a počátky vzniku a činnosti agrární strany v českém politickém prostředí. T. Karpíšek přehledně vykládá přeměnu původně úzce programově vymezené stavovské strany na široké a masové politické hnutí, které rozšířilo postupně svoji členskou i voličskou základnu o malé a střední zemědělce a které dokázalo úspěšně oslovovat i městské vrstvy. V této souvislosti připomíná významnou roli, kterou v tomto procesu v průběhu 20. let sehrál vůdce strany Antonín Švehla. Zároveň v těchto letech upevnila agrární strana pozici politicky nejvýznamnějšího stranického subjektu meziválečné ČSR, což potvrzoval i zisk nejdůležitějších vládních rezortů. Vedle křesla premiéra vlády, udrželi agrárníci nejen ve 20. letech rezorty vnitra, zemědělství a obrany.

Autor správně podotýká, že agrární strana v ČSR nezaujímalá pozice tradiční pravice. Vymezila se jako strana pravého středu a stala se na jedné straně určující státotvornou silou ve vládách „rudo-zelené“ koalice na počátku 20. let i ve vládách „panské“ či „všenárodní“ koalice ve druhé polovině 20. let. Autor připomíná také úspěšný vstup agrárníků na slovenskou politickou scénu, kdy se jedním ze Švehlových nástupců na pozici předsedy vlády stal v roce 1936 jako první Slovák a představitel této strany na Slovensku Milan Hodža. Autor uvádí, že programem strany byla ideologie agrarismu, ve kterém byla zdůrazněna úloha rolníka jako „živitele národa“. Správně upozorňuje, že již v prvních letech nové republiky strana rozšířila svůj program o politické i kulturní požadavky, vyslovila se i pro sociální reformy, avšak byla striktně a důsledně proti socialismu. V této souvislosti pak autor označuje za základ programového a politického úspěchu agrární strany pozemkovou reformu z roku 1919, ve které agrárníci prosadili alternativu nikoli socializace vyvlastněných a zkonfiskovaných pozemků (tu chtěli sociální demokraté), ale prosadili rozparcelování zabrané půdy mezi drobné zemědělce.

Ve čtvrté výkladové kapitole se T. Karpíšek věnuje agrární straně ve Finsku. Připomíná nejprve hlavní obrysy vnitropolitické situace ve Finsku v letech 1918-1929, které se vymanilo na konci první světové války z područí tehdy již rozpadlého ruského impéria. Připomíná, že na rozdíl od

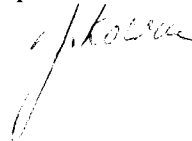
průmyslově vyspělého Československa bylo Finsko v roce 1918 zemí poměrně zaostalou a závislou na své zemědělské produkci – autor pro představu uvádí, že na počátku 20. století žilo 63 % obyvatel Finska na venkově. V rámci modernizace politického systému ještě v rámci ruské monarchie se objevilo v roce 1906 i ve Finsku nové politické seskupení hájící zájmy venkova – Svaz zemědělců. Po ukončení občanské válce ve Finsku po roce 1917, která přinesla vítězství občanským a pravicovým stranám, výrazně od roku 1919 posílilo postavení i finské agrární strany – Svazu zemědělců. V průběhu dvacátých let i finští agráři postupně obsadili důležitá místa ve státní i vládní sféře a stali se státotvornou demokratickou složkou a pravidelným sestavovatelem vládních koalic. Podobně jako v Československu i agrární strana ve Finsku modernizovala ve 20. letech svůj program. Opírala se o heterogenní a též masovou členskou základnu. Vedle malých zemědělců a chalupníků měla mezi svými voliči i bohatší zemědělce. Pozicí se stal finský Svaz zemědělců stranou politického středu. Srovnatelně průlomovým programovým bodem finských agráří (jako byla u československých pozemková reforma) se stala celní politika, která úspěšně ve 20. letech chránila domácí zemědělce před levnějšími zemědělskými produkty z jiných evropských zemí. Strana podporovala též malé a střední podnikatele a vymezovala se jako finská – vlastenecká.

Za nejpřínosnější část práce T. Karpíška lze považovat pátou výkladovou kapitolu, ve které srovnává politickou sílu a moc agrárních stran v Československu a Finsku v letech 1917-1929. Zde se autorovi podařilo úspěšně odpovědět na položené otázky z úvodu práce. Za nejdůležitější společná kritéria pro srovnání obou stran pokládá autor velmi dobře zorganizovanou vnitrostranickou strukturu obou subjektů a úspěšný program a také silné postavení obou stran ve stávajícím politickém i stranickém systému obou zemí. Bez agrární strany ani v ČSR a ani ve Finsku nebylo možné sestavit vládní povolební koalice. Odlišností pak našel autor více. Například finští agráři neměli ve svém čele osobnost typu A. Švehly, v obou zemích fungovala poněkud odlišná stranicko-politická sestava, byly zde odlišné sociální, demografické, ekonomické i geopolitické podmínky spolupodmiňující silné postavení obou agrárních stran ad. Oceňuji v této souvislosti autorův postřeh, když konstatuje, že politický vývoj v obou mladých republikách zaznamenal obdobný trend: „zprvu silná levice byla na počátku dvacátých let nucena uvolnit své místo politickému středu reprezentovanému agrárními stranami“ (s. 85).

Autor zpracoval téma srozumitelně a přehledně, opíral se při tom o domácí i zahraniční literaturu, přičemž prokázal schopnost tyto poznatky synteticky uchopit. K práci mám několik drobných připomínek formulačních a jednu obsahovou. Autor mohl více pozornosti věnovat jazykové i formulační úpravě (např. Radol Gajda, pánská koalice apod.). Nesouhlasím s autorovým tvrzením ze s. 86, ve kterém uvádí: „Odpovědnost za tento masivní odsun (rozuměj odsun německého obyvatelstva z ČSR v letech 1945-1947 – J. K.) však nenesou pouze českoslovenští komunisté, ale celá meziválečná a poválečná politická garnitura v čele s prezidentem Edvardem Benešem.“ Považuji takové tvrzení za vytržené z historického kontextu událostí let 1938-1945 nejen v domácím československém měřítku, ale i v kontextu mezinárodního vývoje let druhé světové války.

Předkládaná práce Tomáše Karpíška „Porovnání vlivu agrárních stran v Československu a ve Finsku v letech 1917-1929“ svým zpracováním a obsahem splňuje požadovaná odborná kritéria diplomové práce a proto ji **d o p o r u č u j i** k obhajobě a hodnotím klasifikačním stupněm **v ý b o r n ě**.

Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Praha, 26. května 2006